

KORXONADA LOGISTIKA JARAYONLARINI OPTIMALLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARASI

Navoiy innovatsiyalar universiteti
Iqtisodiyot va axborot texnologiyalari
kafedra o'qituvchisi

D.K.Gafurova

Navoiy innovatsiyalar universiteti
Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)
fakulteti 3-bosqich talabasi
Shermuratova Shaxina

Annotatsiya: Zamonaviy iqtisodiyotda raqobatbardoshlik va daromadlilikni ta'minlash uchun korxonalarda ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishning barcha bosqichlarida optimal boshqaruv tizimini joriy etish talab etiladi. Ularning orasida logistika jarayonlarining optimal tashkil etilishi muhim o'rin tutadi. Logistika masalalari korxonaning ishlab chiqarish, saqlash, tashish va ta'minlash tizimlarida integratsiyalashgan usulda hal etilsa, ekonomikaning samaradorligi sezilarli darajada yuqorilaydi.

Kalit so'zlar: logistika jarayonlari, optimallashtirish, iqtisodiy samaradorlik, xarajatlarni kamaytirish, ta'minot zanjiri, resurslarni boshqarish, omborxona boshqaruvi, tashish tizimi, raqobatbardoshlik, biznes rivojlanishi.

Logistikaning asosiy vazifalaridan biri - korxonaning moddiy, moliyaviy va axborot oqimlarini tartibga solish hamda resurslardan oqilona foydalanishdir. Bu vazifalarni to'g'ri tashkil qilish, ishlab chiqarish tannarxini kamaytirish, ortiqcha xarajatlarni qisqartirish, muddatlarni qisqartirish va mavjud imkoniyatlardan to'liq foydalangan holda xaridordan tushadigan daromad miqdorini oshirish uchun imkoniyat yaratadi. Korxona ichidagi va

tashqi logistika jarayonlari har tomonlama tahlil qilinsa, harakatlar eng maqbul variantlar asosida amalga oshiriladi. Logistika jarayonlari taraqqiyotida boshqaruv strategiyasi o'zgarib, ilg'or texnologiyalar va zamonaviy bosqichlarda avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanish ehtiyoji paydo bo'ladi. Shu asosda ishlab chiqarish va ta'minot zanjirlarida ishonchli va tezkor logistika faoliyati yo'lga qo'yilsa, mahsulotlarning mos ravishda sarflanishi, saqlanishi va o'z muddatida xaridorga yetkazilishi uchun zamin yaratiladi. Bunda iqtisodiy samaradorlik oshib boradi, ya'ni korxona o'z xarajatlarini optimallashtiradi va raqobatchilariga nisbatan ustunlikka ega bo'ladi [1].

Logistika muammolarini hal qilishda ombor va saqlash tizimlarini qayta tashkil qilish, yuk tashish texnologiyalarini yangilash, axborot texnologiyalaridan keng foydalanish orqali, ish jarayonlari soddalashtiriladi va bu xarajatlarni qisqartirishga xizmat qiladi. Saqlash va tashish bosqichlarida kutilmagan uzilishlarga yo'l qo'ymaslik uchun real vaqtda monitoring olib borilishi, axborot almashinuvi samarali tashkil etilishi natijasida ishlab chiqarish jarayoni to'xtab qolmaydi. Bu esa umumiy xarajatlarni kamaytirish va rentabellik ko'rsatkichining oshishiga olib keladi. Logistikaning asosiy konsepsiyalaridan biri bu "just in time" prinsipini joriy qilish bo'lib, resurslar va mahsulotlar ayni talab etilgan vaqtda, kerakli joyga, minimal zaxiralarni saqlagan holda etkazib beriladi. Turli oraliq zaxiralarning qisqarishi o'z navbatida moliyaviy resurslarning aylanishini tezlashtiradi va "muzlatilgan" kapital miqdorini kamaytiradi. Natijada, korxonadagi umumiy iqtisodiy samara oshadi, foyda ortadi va investitsiya jalb qilish imkoniyatlari kengayadi. Logistika jarayonlarini optimallashtirishning iqtisodiy samarasi, eng avvalo, ishlab chiqarish tannarxining pasayishida namoyon bo'ladi. Barcha birlik mahsulotga to'g'ri keluvchi sarflar kamayadi, resurslar tejab-tergab ishlatiladi, ortiqcha xarajat va yo'qotishlar kamayadi, vaqt jihatidan sodda va qisqaroq operatsiyalar amalga oshiriladi. Bunda zamonaviy dasturiy vositalardan, avtomatlashtirilgan nazorat tizimlaridan foydalanish, ishlab chiqarish

samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Natijada, mahsulot yoki xizmat narxi bozorga nisbatan arzon chiqadi va shu tariqa korxona bozorda o'z raqobatbardoshligini saqlab qoladi [2].

Logistikaning iqtisodiy natijalarini yanada kuchaytirish uchun korxonalarda barcha bo'g'inlarni yagona tarmoq tarzida bog'lash, ishlab chiqarishdan to omborgacha bo'lgan qismlarning yagona boshqaruv tizimi asosida boshqarish muhim hisoblanadi. Bu bilan mehnat unumdorligi ortadi, ishlab chiqarish va ta'minot zanjirlari takomillashadi, talab va taklif o'rtasidagi disbalanslar bartaraf etiladi. Natijada, korxona manfaatdorligi oshadi va yangi qadamlar qo'yilishiga zamin yaratiladi. Logistikani optimallashtirish jarayonida zamonaviy boshqaruv qarorlarini tez va o'z vaqtida qabul qilishning ahamiyati beqiyosdir. Iqtisodiy samaradorlik barcha bo'limlarda – materiallarni xarid qilishdan boshlab, ularni qayta ishlash, saqlash, tashish, sotish va realizatsiyagacha bo'lgan bosqichda ham yaxshilanadi. Tez va aniq harakat natijasida boshqa ishlab chiqaruvchilarga nisbatan afzallik mavjud bo'ladi. Raqobatchilarning kuchayishi zamonida esa, doimiy rivojlanib borish asosiy iqtisodiy yutuqlarni kafolatlaydi. Logistika tizimlarini takomillashtirish orqali kapital aylanishi tezlashadi, mahsulot zaxiralari optimallashtiriladi, zahira saqlash xarajatlari kamayadi. Uzoq muddatli va qisqa muddatli rejalarni ishlab chiqishda, aniq logistika asosida qarorlar qabul qilinadi. Bu esa, xatarlarni kamaytiradi, ishlab chiqarish jarayonini barqarorlashtiradi va foyda olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu jarayonda ishlab chiqaruvchilar va etkazib beruvchilar bilan mustahkam alokalar yo'lga qo'yiladi, ko'plab vaqtdan yutqazadigan ortiqcha jarayonlar qisqartiriladi, xizmat ko'rsatish sifati oshadi [3].

Logistikaning iqtisodiy samaradorligiga ta'sir qiluvchi yana bir omil bu – ishlab chiqarish bosqichlarining o'zaro muvofiqligi va soddaligi hisoblanadi. Yaxshi tashkil etilgan logistika tizimi qisqa muddatlarda ko'proq mahsulot ishlab chiqarish, xarajatlarni minimal darajada ushlab qolish va mahsulot

narxini arzonlashtirish imkoniyatini beradi. Bunda, mahsulot yoki xizmat bozorda sifatli va arzon narxda taklif qilinadi, bu esa foyda normining oshishiga olib keladi. Korxonada logistika jarayonlarini takomillashtirish bilan birga, mehnat resurslaridan oqilona foydalanish, professional malakali xodimlarni jalb qilish va ularni muntazam o'qitish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ilg'or boshqaruv tizimi hamkorlik va harakatlarning muvofiqligini ta'minlab, umumiy iqtisodiy samarani oshiradi. Logistika nuqtai nazaridan yetkazib berish tizimlarining takomillashuvi mahsulot aylanish tezligini oshiradi, mijozlarning ehtiyojini qondiradi, o'z vaqtida talab va taklif o'rtasidagi muvozanatni saqlab turadi. Rivojlangan logistika jarayonlari korxonaning raqobatbardoshligini, moliyaviy barqarorligini, bozor ulushini kengaytirishga xizmat qiladi. Bunda boshqaruv qarorlarini tez va samarali qabul qilish, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, mahsulot sifatini oshirish va xaridorga qulaylik yaratish asosiy iqtisodiy natijani belgilaydi [4].

Logistika tizimining optimallashtirish bilan moddiy, moliyaviy va axborot oqimlari aniq hisobga olinadi, tashish, saqlash, realizatsiya qilish bosqichlarida kamchiliklarga yo'l qo'yilmaydi. Mahsulotning belgilangan muddatda yetib borishi ishlab chiqarish va realizatsiya hajmlarini oshiradi, yangi mijozlarga xizmat ko'rsatish imkonini kengaytiradi. Ana shu sharoitda iqtisodiy baraka va daromadlilik yuzaaga chiqadi, raqobatchilar bilan kurashda oldinga chiqiladi. Logistika jarayonlarining yanada samarali tashkil qilinishi uchun axborot texnologiyalarini joriy qilish, avtomatlashtirilgan boshqaruvga o'tish, barcha bosqichlarni tahlil qilish va tahlil natijalariga asoslanib harakat qilish iqtisodiy natijaning ijobiy bo'lishiga xizmat qiladi. Logistikadagi har bir bosqich, harakat, xarajat va foyda aniq hisoblanadi va o'zaro bog'lanadi. Mazkur tizim tarkibidagi har bir jarayonning aniqligi, tezkorligi va soddaligi mahsulot yoki xizmatning bozorga tez va samarali chiqishini ta'minlaydi. Bunday yondashuv asosida ishlab chiqarish va ta'minot zanjirlarini mustahkamlash, zaxiralarning haddan tashqari ko'payib ketishidan saqlash, ortiqcha logistika xarajatlarini

oldini olish va moliyaviy resurslarni boy bermaslik mumkin. Bu esa, umumiy iqtisodiy natijani ijobiy tomonga o'zgartiradi, korxonaning iqtisodiy samaradorligini oshiradi, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish hajmini kengaytiradi [5].

Xulosa:

Korxonada logistika jarayonlarini optimallashtirish, iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim omili hisoblanadi. Bunda asosiy e'tibor har bir bosqichning qisqaligi, aniqligi va soddaligi, resurslardan oqilona foydalanish, xarajatlarni kamaytirish, mahsulot yoki xizmat narxini pasaytirishga qaratiladi. Logistika tizimini to'g'ri va zamonaviy uslubda tashkil qilish orqali ishlab chiqarish tannarxi kamayadi, ortiqcha yo'qotishlar qisqaradi, mahsulot aylanishi tezlashadi, foyda normasi ortadi, raqobatbardoshlik kuchayadi. Natijada korxona o'z oldiga qo'ygan iqtisodiy maqsadlariga erishadi va barqaror faoliyat yuritadi. Logistika jarayonlarini takomillashtirish – korxonada uzluksiz iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim vositalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmedova, Z. (2021). "Logistika tizimini modernizatsiya qilishning iqtisodiy samaradorligi." Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 4(12), 33-39.
2. Boboyev, N. (2017). "Korxonalarda logistika xizmatlarini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar." TDIU Ilmiy axborotlari, 2(8), 112-117.
3. Egamberdiyev, N. (2020). "Logistika xizmatlarini tashkil etishda axborot texnologiyalari." Zamonaviy fan va ta'lim, 3(87), 55-60.
4. Inog'amova, D. (2019). "Logistika jarayonlarini optimallashtirishning iqtisodiy samarasi." Yosh olimlar izlanishlari, 5(25), 78-82.

5. Karimov, D. (2018). “Korxonada logistika faoliyatini takomillashtirish muammolari.” TDIU Ilmiy Axborotlari, 1(5), 88-94.
6. Matkarimov, S. (2022). “Logistika tizimida raqamlashtirishning samaradorligi.” O‘zbekiston iqtisodiyoti va statistika, 2(46), 42-47.
7. Mirzayev, Z. (2020). “Korxona logistikasini boshqarishda zamonaviy yondashuvlar.” Innovatsion taraqqiyot, 3(19), 66-71.
8. Odilova, M. (2021). “Omborlarni boshqarishda logistika tizimini rivojlantirish.” Amaliy iqtisodiyot va boshqaruv, 6(27), 51-56.

